

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Hyyryläinen, Pirja

Title: Karjalaisten muistityö digikunnailla

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja 2024

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Hyyryläinen, P. (2024). Karjalaisten muistityö digikunnailla. In M. Lähteenmäki, & S. Selin (Eds.), *Uraanit karjalaiset : mielet, kielet, tarinat* (pp. 283-305). Siirtolaisuusinstituutti. Tutkimus / Siirtolaisuusinstituutti, 10. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7399-42-2>

Pirja Hyyryläinen

Karjalaisten muistityö digikunnailla

Karjalaisuus ja karjalaisuudet tulivat uudella tavalla näkyviin 2010-luvulla sosiaalisen median myötä. Karjalaiset ottivat haltuunsa tarinailtojen, pitäjätapahtumien ja kesäjuhlien lisäksi keskustelut internetin yhteisöllisillä alustoilla kuten Facebookissa. Myös järjestöt ja yhdistykset jalkautuivat digikunnailla eli verkkoon.⁸⁰⁴ Esimerkiksi Karjalan Liitto, Karjalazet Nuoret Suomes ja luovutetun Karjalan eri alueiden pitäjäyhdistykset perustivat tilejä sosiaalisen median alustoille.

Tässä luvussa arvioin siirtokarjalaisten tekemää kulttuurista muistityötä ja vastaan kysymykseen: Mikä karjalaisten tekemässä kulttuurisessa muistityössä muuttui, kun siirryttiin digikunnailla? Lähestyn aluksi karjalaisten tekemää ja heitä koskevaa muistityötä ennen sosiaalisen median yleistymistä eli ennen 2000-lukua. Sen jälkeen tarkastelen kyseistä kulttuurista muistityötä sosiaalisen median aikakaudella kahden esimerkin välityksellä. Ensimmäinen kuvaa ajallisia kerrostumia Facebookin *Viipuri, rakennusten historia ja nykytila* -ryhmässä ja toinen nykyhetkeä sekä tu-

⁸⁰⁴ Hyyryläinen 2018, passim.; Käytän tässä luvussa digikunnaat-käsitettä kuvaamaan karjalaisuuden ympärille internetiin muodostettuja sivustoja sekä sosiaalisen median alustoja ja tilejä, kuten Facebookin karjalaisryhmiä tai Instagramin henkilökohtaisia tilejä. Kehittämäni käsite on mukaelma Karjalan kunnailla -laulun nimestä.

levaisuutta kahdessa Instagram-julkaisussa, joiden yhteyteen on merkitty hashtagit *#argifotoloikarjalakse* ja *#karjalazustänäpäi*. Kyseiset julkaisut on kirjoitettu karjalan kielellä. Karjalankieliseen yhteisöön kuuluvat nuoret käyttävät kieltä muun muassa lisätäkseen tietoutta karjalan kielen asemasta ja karjalaisesta kulttuurista.⁸⁰⁵

Aineistoni koostuu Facebookissa ja Instagramissa julkaistuista valokuvista⁸⁰⁶ ja niiden yhteydessä kirjoitetuista kommentteista ja teksteistä. Valokuvia analysoin lähiluvun menetelmällä⁸⁰⁷ käyttäen myös *proteesisen muistin*⁸⁰⁸ -käsitettä.⁸⁰⁹ Muistitutkija Alison Landsberg kuvaa proteesisen muistin käsitteen kautta teknologian tunteita välittävää roolia muistamisessa. Se voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että katsoja kokee tuntevansa valokuvan välityksellä kuvanottohetken tunne- ja aistikokemuksia. Katson

⁸⁰⁵ Katso myös Selin, Sinikka ym. (2023). "Syrjitty vähemmistö": Karjalaisnuorten aktivismi. *Historiallinen Aikakauskirja*, 121 (1), 14–15.

⁸⁰⁶ Lupa valokuvien ja kommenttien käyttöön on pyydetty ja saatu kyseisiltä henkilöiltä ja Etelä-Karjalan museolta. Olen myös saanut luvan tarkastella Viipuri, rakennusten historia ja nykytila -Facebook-ryhmää sen perustajalta Seppo Rapolta. Yhden historiallisen kuvan alkuperäinen kuvaaja ei ole tiedossa, mutta se on osa Juha Lankisen kokoelmaa Etelä-Karjalan museossa. Tässä luvussa käytetty valokuvan digitaalinen versio on peräisin kyseisestä kokoelmasta. Instagramissa julkaistujen kuvien analyysin yhteydessä käytetyt valokuvat ovat originaaleja, ja ne on saatu kuvan ottajilta. Sekä Facebook-ryhmä Viipuri, rakennusten historia ja nykytila sekä hashtagit *#argifotoloikarjalakse* ja *#karjalazustänäpäi* olivat minulle tuttuja entuudestaan: olen mainitun julkisen Facebook-ryhmän jäsen (ryhmässä oli toukokuussa 2024 yli 2 500 jäsentä), ja olen seurannut hashtagien käyttöä liittyen laajempaan tutkimukseeni. Luvussa mainituilta henkilöiltä on pyydetty lupaa käyttää heidän kommenttejaan tunnisteellisina, ja he ovat hyväksyneet nimiensä maininnan. Heidän kommenttinsa eivät sisällä arkaluonteisia tai sensitiivisiä tietoja. Tutkimuseettisesti tunnisteellisen tiedon käytölle tässä luvussa on laillinen käyttöperuste eli henkilöiden suostumus. Tietoarkisto (2024). Tunnisteellisuus ja anonymisointi. Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/tunnisteellisuus-ja-anonymisointi/#tunnisteellisten-aineistojen-kasittely>. Luettu 13.6.2024.

⁸⁰⁷ Lähiluku menetelmänä tarkoittaa aineiston lukemista useita kertoja, jolloin aineiston tulkinta saa syvyyttä, se voi muuttua tai osoittautua riittämättömäksi. Käytin sitä tämän luvun valokuvien analyysimenetelmänä, sillä tulkitsevana ja monivaiheisena menetelmänä se sopii mielestäni myös valokuvien tarkasteluun. Pöysä 2015.

⁸⁰⁸ Eng. *prosthetic memory*.

⁸⁰⁹ Landsberg 2004; Matila, Tuuli (2023). Suomalaiset siirtolaiset Pohjois-Amerikassa: Valokuvat ja empatia siltana nykyisyyteen. *Ennen ja nyt*, 23 (1), 78, 80–82.

kehittämäni *tunnistavan lähiluvun*⁸¹⁰ termin kuvaavan kuitenkin paremmin toimintaa ensimmäisessä esimerkissäni, jossa spontaanisti tunnisteetaan henkilö vanhasta valokuvasta ennen talvisotaa.

Osallistun tällä luvulla muistitietotutkimuksen parissa käytävään teoreettiseen keskusteluun. Muisti ja muistot liittyvät menneisyyteen, jota tarkastellaan eri tavoin nykyisyydestä käsin.⁸¹¹ Etnologisessa muistitutkimuksessa tarkastellaan muun muassa sitä, miten ja miksi kulttuurit sekä yhteisöt jäsenineen muistavat, muistelevat ja nostavat menneisyyttä esiin. *Muistityö*-termiä⁸¹² voidaan käyttää kuvaamaan muistamiseen johtavaa prosessia⁸¹³ sekä menetelmänä muistojen kanssa työskentelylle.⁸¹⁴ Sitä voi myös pitää menneisyyteen suuntaavana aktiivisena muistamisen käytänteenä, ja menneisyyttä muistin kautta rekonstruoivana toimintana.⁸¹⁵ Karjalaisen yhteisön tekemää muistityötä nimitän *kulttuuriseksi muistityöksi*. Karjalaisten kulttuurinen muistityö kuvaa tässä luvussa paitisi suurten muistiaineistojen kokoamista ja säilyttämistä myös muistelua ja kulttuurin- ja perinteensiirtoa jälkipolville. Se näkyy myös toisessa esimerkissäni karjalaisnuorten oman sukupolvensa sisällä tekemässä kulttuuriin ja kieleen liittyvässä tietoisuuden lisäämisessä.

Tarkoitan tässä luvussa tarkoituksellisella kulttuurisella muistityöllä sellaista muistamiseen liittyvää toimintaa, jolla on päämäärä. Sen tarkoituksena voi olla esimerkiksi jonkin luovutetun Karjalan pitäjän koulupiiriin liittyvien tietojen ja valokuvien kokoaminen julkaisuksi.⁸¹⁶ Muistityön motiivina on silloin kulttuurin, perinteen ja historian siirto nuoremmille sukupolville.

⁸¹⁰ Vanhoissa valokuvissa esiintyviä henkilöitä ja tapahtumia saatetaan jäljittää myös siksi, että kyseinen henkilö on kadonnut, tai että hänen elämästään halutaan tietää lisää, koska se tuo lisätietoa jostain tapahtumasta, ilmiöstä tai ajallisesta taitekohtadasta. Elizabeth Edwards on kuvannut toimintaa termillä *forensic reading*. Edwards 2003, 91; Marselis & Schütze 2013, 82.

⁸¹¹ Mm. Savolainen 2022, 186–187.

⁸¹² Eng. *memory work*.

⁸¹³ Mm. Ricoeur 2004.

⁸¹⁴ Haug, Frigga (2008). *Memory Work*. *Australian Feminist Studies*, 23 (58), 537–541.

⁸¹⁵ Kuhn, Annette (2010). *Memory texts and memory work: Performances of memory in and with visual media*. *Memory Studies*, 3 (4), 298–313.

⁸¹⁶ Ilonen 2013, 205–207.

Karjalaisten muistityö ennen sosiaalisen median aikaa

Karjalaiset tekevät aktiivista muistityötä siirtäessään eteenpäin tietoa, perinnettä ja kulttuuria. Kulttuuriin liittyvällä muistityöllä tarkoitan yksilöiden, sukujen tai yhteisöjen ja vaikkapa pitäjähdistysten omaehtoista toimintaa, jolla kerätään muistitietoa, mahdollistetaan muistelu, tuotetaan elämäkertoja, historiikkeja ja näyttelyitä. Kulttuurisen muistityön tarkoituksena on ylläpitää karjalaisuutta koskevaa muistia ja löytää eri lähteistä uutta tietoa, jonka voi liittää osaksi jo tiedettyä ja tunnettua. Sen avulla luodaan nykyisyydessä yhteyksiä menneen ja tulevan välille.

Kulttuurinen muistityö tarkoittaa karjalaisuuden siirtämistä jälkipolville muistoina, kirjatietona, kuvina, tarinoina ja jokapäiväisen arjen käytännöissä. Heillä on sitten halutessaan mahdollisuus tutustua karjalaisuuteen sellaisella tavalla ja siinä muodossa, kuin he itse haluavat. Kulttuurinen muistityö on perinnön välittämistä eteenpäin. Vaikka muisti itsessään katsoo taaksepäin, muistityötä tehdään nykyisyydessä jotakuta sellaista varten, jonka kuvitellaan olevan tulevaisuudessa.

Karjalaisten ennen digitalisaatiota tekemä kulttuurinen muistityö voidaan jakaa kolmeen jaksoon sen mukaan, kuinka yksityistä tai julkista toiminta on ollut ja kuinka virallinen toimija sitä on tehnyt. Karjalaisuutta koskevalla muistityöllä on pitkät perinteet, keräsi muistiaineistoa sitten jokin ulkopuolinen taho tai karjalaiset itse. Karjalaisten muistitietoa on kerätty virallisella, organisatorisella tasolla, 1800-luvulta lähtien erityisesti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) toimesta. SKS:lla on mittavat muistitietokokoelmat,⁸¹⁷ joita se on kartuttanut keruilla ja kirjoituskilpailuilla vuodesta 1831. Talvi- ja jatkosodan jälkeen on tehty useita Karjalaan kohdentuvia keruita, joiden teemoina ovat olleet muun muassa karjalainen juhlaperinne ja evakkomuistelmat.

Uskontotieteilijä Lauri Honko on kirjoittanut muistikulttuurin olevan yksilötasolla sisäistettyä kokemusta ja tulkintaa senkin jälkeen, kun fyysinen ympäristö on muuttunut toiseksi.⁸¹⁸ Siirtokarjalaiset ovat ylläpitäneet omakohtaisten, perheiden ja sukujen muistitietoa ja -kulttuuria yllä talvi- ja jatkosotien päättymisen ja uusille alueille asettumisen jälkeen. Organi-

⁸¹⁷ Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (2024). Perinteen ja nykykulttuurin kokoelma. Saatavilla: <https://www.finlit.fi/arkisto/perinteen-ja-nykykulttuurin-kokoelma/>. Luettu 14.6.2024.

⁸¹⁸ Honko, Lauri (1990). Folkloreprosessi. *Sananjalka* 32 (1), 93–122.

saatiotasolla 1900-luvun kansallisen tason muistikulttuureita⁸¹⁹ hallitsivat muiden muassa museot, arkistot, yliopistot ja niiden näyttelyt.⁸²⁰ Suomessa museot ovat virallisia muistiorganisaatioita, joiden kokoelmiin on kerätty, valittu ja hyväksytty karjalaisten historiaan ja perinteisiin liittyviä esineitä, valokuvia, huonekaluja, käsitöitä sekä uskonnollisia esineitä.⁸²¹ Suomessa ei kuitenkaan ole pelkästään karjalaisuuteen keskittyvää valtakunnallista museota.⁸²² Karjalaisuutta saatetaan eri museoiden näyttelyissä ilmentää valikoiduilla esineillä, jotka museoalan ammattilainen jollain perusteella⁸²³ valitsee esille nostettavaksi. Yliopistot ovat tutkimuksen saralla se instituutio, joka on nostanut esille erilaisia näkökulmia karjalaisuuteen.

Kansalaisjärjestöjen eli niin sanotun kolmannen sektorin sotien jälkeen tekemän muistityön katson sijoittuvan puolijulkiselle alueelle. Karjalan Liitto perustettiin vuonna 1940 ajamaan evakoiden korvaus- ja asutussioita. Myöhemmin vuosikymmeninä toimintaan on kuulunut muiden muassa julkaisuja, tapahtumia, näyttelyitä, perinnekeraa ja kursseja. Karjalan Liittoon kuuluu noin 340 jäsenyhdistystä, jotka ovat järjestäneet tarinailtoja, tapahtumia ja näyttelyitä sekä julkaisseet erilaisia historiik-

⁸¹⁹ Kansallisen tason muistikulttuureista on kirjoittanut myös Wertsch 2017; Talvi ja jatkosodan merkityksestä suomalaiselle muistikulttuurille ks. mm. Kivimäki, Ville (2012). *Between Defeat and Victory: Finnish memory culture of the Second World War*. *Scandinavian Journal of History* 37 (4), 482–504; Kivimäki ym. 2021; Kivimäki, Ville & Matti Hyvärinen (2022). *Forging a master narrative for a nation: Finnish history as a script during the Second World War*. *Scandinavian Journal of History*, 47 (1), 83–105; Matila 2021; Savolainen & Taavetti 2022.

⁸²⁰ Ekelund 2022, 65.

⁸²¹ Esimerkiksi Rauman museon arkistoon tallennettiin kaupunkiin asettuneiden karjalaisten haastatteluiden ääniteaineistoa. Rauman museon toteuttamasta tutkimuksesta päätettiin kaupunginvaltuustossa 28.1.1985. Kokkonen 1988, 11, 118.

⁸²² Olen jättänyt tässä luvussa yksityiset kotimuseot tarkastelun ulkopuolelle. Nykyisissä Etelä- ja Pohjois-Karjalan maakuntien maakuntamuseoissa on kyseisten alueiden ja siirtoväen karjalaisuuteen liittyviä näyttelyitä. Lisäksi luovutetun Karjalan pitäjien pohjautuvilla säätiöillä voi olla museotoimintaa.

⁸²³ Gradén, Lizette, Tom O'Dell & Tok Thompson (2021). *Heritagelore and an Introduction to the Thematic Issue on Culture and Heritage under Construction*. *Ethnologia Europaea*, 51 (1), 5–7, 15; Museoiden tallennustyön suunnittelusta ja kokoelmiin liitettävistä aineistoista katso myös Vuorinen 2022, 248; Museoiden roolista muistikulttuurin muodostumisessa on kirjoitettu myös Wihurin rahaston nettisivulla; Mäenpää, Emilia (2021). *Sodasta, valokuvista ja muistamisesta*. Saatavilla: <https://wihurinrahasto.fi/media-arkisto/sodasta-valokuvista-ja-muistamisesta/>. Luettu 12.10.2022.

keja ja muistelmia.⁸²⁴ Yhdistysten, järjestöjen ja säätiöiden tavoite on ollut edistää ja ylläpitää karjalaista kulttuuria ja yhteishenkeä.⁸²⁵ Sotien jälkeisessä Suomessa niillä on ollut keskeinen rooli karjalaisen perinteen ja muistin säilyttämisessä.

Muistityötä tehdään todennäköisesti määrällisesti eniten kuitenkin yksityisellä alueella perheissä ja suvuissa. Sekä suvun että henkilökohtaista muistitietoa on siirretty lapsille ja lapsenlapsille esimerkiksi valokuvien ja omaelämäkertojen kautta. Kulttuuriin liittyvissä arjen tilanteissa, vaikka leipoessa karjalanpiirakoita ja ruokaa laittaessa, opetustilanteissa on siirtynyt muistitietoa. Kun on esitelty jälkipolville Karjalasta tuotuja esineitä ja käsitöitä kuten käsipaikkoja,⁸²⁶ on niiden tarina nivoutunut suvun tarinaan. Tämä liittyy myös uskonnolliseen esineistöön, kuten ikoneihin. Suvussa voi kulkea muistitietona vaikkapa jonkun huonekalun evakkomatka. Karjalaisten muistilla on siis myös oma materiaallinen ulottuvuutensa.⁸²⁷

Voi olettaa, että suurin osa perhepiirissä kerrotusta on jäänyt yksityiseksi, sillä yhdistysten historiikkeihin tai näyttelyihin eivät ole mahtuneet kaikkien tarinat eivätkä tavarat. Niitä ei ole haluttu tarjota tai valita, tai ei ehkä ole konkreettisesti ollut mahdollisuutta siihen.⁸²⁸ Mitä enemmän siirrytään yksityiseltä alueelta julkiselle, on mukana *portinvartijailmiö*: joku toinen päättää muistityön kohtalon eli sen, kuinka se pääsee esille tai pääseekö ollenkaan. Portinvartijoita voivat esimerkiksi olla henkilöt, jotka

⁸²⁴ Karjalan Liitto ry. (2022a). Karjalan Liiton historia. Saatavilla: <https://www.karjalanliitto.fi/karjalan-liitto/karjalan-liiton-historia.html>. Luettu 11.10.2022; Karjalan Liitto ry. (2022b). Karjalan Liiton toiminta. Saatavilla: <https://www.karjalanliitto.fi/karjalan-liitto/karjalan-liiton-toiminta.html>. Luettu 11.10.2022.

⁸²⁵ Esimerkiksi Rautulaisten pitäjäseura (2018). Tervetuloa tutustumaan menetettyyn Rautuun. Saatavilla: www.rautu.fi. Luettu 11.10.2022; Helsinginseudun Soanlahtelaiset (2020). Helsinginseudun Soanlahtelaiset. Saatavilla: <https://www.karjalanliitto.fi/karjalan-liitto/jasenyhteisot/pitajaseurat/helsinginseudun-soanlahtelaiset-ry.html>. Luettu 11.10.2022.

⁸²⁶ Käzpaikat, käsipaikat, ovat ortodoksisen karjalaiskulttuuriin olennaisesti liittyviä kirjoituksia liinoja. Ks. Koskinen, Sari & Suomen käsityön museo (2019). Käzpaikkojen kauneutta. Saatavilla: <https://www.craftmuseum.fi/blogit/suomen-kasityon-museon-blogi/kaspaikkojen-kauneutta>. Luettu 14.11.2022.

⁸²⁷ Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen (2017). Muistelun monet muodot – kertomus, kehollisuus ja hiljaisuus paikan tietämisen tapoina. *Elore*, 24 (1), 1–17.

⁸²⁸ Riikka Taavetti kirjoittaa hiljaisuuksista ja vaikenemisesta SKS:n kirjoituskeruiden aineistoissa. Taavetti, Riikka (2021). "Jotta meidät muistettaisiin sellaisina kuin elimme": Queerit äänet ja muistitietokarkosten hiljaisuudet. *SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti*, 15 (1–2), 50–51.

päättävät pitäjähistoriikkien osalta keiden muistot ja valokuvat otetaan mukaan tai museoiden osalta määrittävät näyttelyiden sisällöt.⁸²⁹ Muistia ja muistitietoa tutkinut folkloristi Ulla Savolainen kirjoittaa valikoivuuden olevan välttämätöntä esimerkiksi nykyhetkessä tehtävälle tiettyjen menneisyyksien esiin nostamisen prosessille, mikä merkitsee toisten jäävän ilman samaa huomiota ja toimintaa.⁸³⁰ Prosesseihin sisältyy kuitenkin inhimillinen tekijä eli ihmiset, jotka taustoineen ja vaikuttimineen tekevät ne päätökset prosessiin sisällyttämisestä tai sen ulkopuolelle jättämisestä.

Karjalaiset digikunnalla

Internet ja sen mahdollistamat sosiaalisen median sovellukset ovat muuttaneet muistityön muotoja. Älypuhelimien yleistymisen on tarkoittanut myös sitä, että niiden käyttäjät voivat halutessaan osallistua esimerkiksi Facebookin karjalaisryhmien muisteluun ja tiedon jakamiseen.⁸³¹ Se henkilökohtainen muistelu ja muistityö, joka ennen tapahtui useimmiten yksityisesti vaikkapa sukulaisten kesken, onkin nyt julkista, vähintään puolijulkista. Rajoitukset tekevät sosiaalisen median yhteisöllisyyttä tarjoavista sovelluksista puolijulkisia. Esimerkiksi Meta-yhtiön alustoille Facebookiin ja Instagramiin pitää luoda henkilökohtainen tili, jonka jälkeen useisiin Facebookin ryhmiin pitää pyytää lupa liittymiseen, jotta voi osallistua keskusteluun. Joissain karjalaisryhmissä pitää myös perustella miksi haluaa liittyä ja hyväksyä ryhmän säännöt. Niiden avulla ryhmän ylläpitäjät voivat seurata millaista keskustelua käydään ja tarvittaessa sulkea kommentoinnin riitaisissa keskusteluissa.

Instagramin puolella henkilökohtaisen tilin luomisen jälkeen voi seurata haluamansa henkilön tai yhteisön julkista tiliä tai jos ne ovat asetuksiltaan yksityisiä, pyytää lupaa seurantaan. Kummassakin tapauksessa muistityö tapahtuu puolijulkisessa tilassa. Kokonaan julkisella alueella sijaitsevat henkilöiden tai yhteisöjen internetsivut. Pääsyä niille rajoittaa kuitenkin mahdollisuus käyttää päätelaitteita ja internetyhteyksien no-

⁸²⁹ Gradén, Lizette, Tom O'Dell & Tok Thompson (2021). Heritagelore and an Introduction to the Thematic Issue on Culture and Heritage under Construction. *Ethnologia Europaea*, 51 (1), 5–7, 15; Muistelun ja menneisyyden tulkittamisen portinvartijoista ja vallankäytöstä ovat kirjoittaneet myös Savolainen & Taavetti 2022, 23.

⁸³⁰ Savolainen 2022, 193.

⁸³¹ Ekelund 2022, 65; Savolainen & Taavetti 2022, 29; Hyryyläinen 2021, 238–241.

peus. Näitä rajoituksia miettiessä pitää ottaa huomioon, että niitä oli jo ennen digiaikaa eli ennen 2000-lukua. Esimerkiksi pääsymaksut ja matkakustannukset ovat saattaneet rajata osallistumisen mahdollisuuksia. Karjalaiset elävät diasporassa eli hajallaan eri puolilla maailmaa, ja rajoituksistaan huolimatta internet ja sosiaalinen media mahdollistavat ylirajaisen osallistumisen ja yhteyden karjalaiseen yhteisöön. Sosiaaliantropologi Kerstin B. Andersson on kirjoittanut, kuinka diasporatutkimuksessa medialla on ollut perustavaa laatua oleva rooli paitsi sosiaalisen ja poliittisen elämän rakentumisessa diasporassa, myös identiteetin rakentamisessa.⁸³²

Muutosta yksityisen ja julkisen välillä kuvaa muistityön demokratisoituminen, joka johtuu erityisesti mobiiliteknologian käytön leviämisestä. Sosiologi Andrew Hoskins tarkoittaa *connectivity*-käsitteellä mobiiliteknologian tarjoamaa mahdollisuutta yhteyksien luomiseen ja yhteisöihin liittymiseen. Hän kuvaa konnektiivisella käännteellä siirtymistä digitaalisen median, vuorovaikutuksen ja arkistojen välittömään läheisyyteen. Samalla käänne merkitsi muistin uudelleen organisointia ja sen vapauttamista arkistojen, organisaatioiden ja instituutioiden perinteisistä rajoista henkilökohtaisen ja julkisen välillä.⁸³³

Ajatusta siitä, että digitaalinen teknologia on lisännyt demokratiaa, on myös kritisoitu sanoen sen muuttavan muistikulttuuria, koska kuka tahansa voi osallistua siihen millä tahansa tavalla.⁸³⁴ Hoskins kritisoi *niukkuuden jälkeistä*⁸³⁵ aikaa liiallisesta verkkoympäristössä sijaitsevasta tiedon määrästä, joka ei ole enää kenenkään hallittavissa.⁸³⁶ Tämä ei kuitenkaan koske esimerkiksi Facebookin yksityisiä karjalaisryhmiä, joilla on erityiset teemansa ja joiden ympärille aihealueet on muodostettu. Näillä karjalaisryhmillä on lisäksi omat ylläpitäjänsä.⁸³⁷ Media- ja kulttuuritutkija Randi Marselis käyttää termiä *muistitoimija*⁸³⁸ esimerkkinä ylläpitäjistä, jotka fasilitoivat yhteistyössä tehtävää muistityötä.⁸³⁹ Katson demokra-

⁸³² Andersson, Kerstin (2019). Digital Diasporas: An overview of the research areas of migration and new media through a narrative literature review. *Human Technology*, 15 (2), 143.

⁸³³ Hoskins 2017, 1–2.

⁸³⁴ Ekelund 2022, 67–68.

⁸³⁵ Eng. *post-scarcity*.

⁸³⁶ Hoskins 2017, 4–9.

⁸³⁷ Hyyryläinen 2018, 41, 52–56.

⁸³⁸ Eng. *memory agent*.

⁸³⁹ Marselis 2022; Hyyryläinen 2018, 54.

tisoitumisen kuvaavan osuvasti prosessia, jossa karjalaisten ennen yksityisellä alueella sijainnut muistitieto on noussut julkisen alueelle ruohonjuuritason toimijoiden muistityön tuloksena. Samalla on muuttunut niin sanottujen portinvartijoiden rooli. He määrittävät sitä, kenen muistitieto pääsee julkiselle alueelle – eli kenen muisti ja ääni pääsevät kuuluviin. Sosiaalinen media on kuitenkin mahdollistanut ennen piiloon, jopa unohtuksiin, jääneen tai jätetyn muistitiedon välittämisen laajemmalle yleisölle.⁸⁴⁰

Esimerkki 1: Ajalliset kerrostumat

Karjalaisten pakotetun siirtolaisuuden jäljet ovat nähtävissä myös Facebookissa. Karjalaiset hyödyntävät sosiaalisen median alustoja muistityöhön sekä kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Osa Facebookin Karjalaan liittyvistä ryhmistä toimii yhteisöllisyyden lisääjinä ja muistin paikkoina.⁸⁴¹ Erilaisia karjalaisuuteen perustuvia Facebook-ryhmiä on satoja.⁸⁴² Ne voivat olla menneisiin aikoihin, nykyisyyteen tai niitä yhdistäviin tekijöihin keskittyviä.⁸⁴³ Menneisyyteen katsovista ryhmistä esimerkkinä on Viipuri, rakennusten historia ja nykytila,⁸⁴⁴ nykyisyydestä Karjala-

⁸⁴⁰ Meta-yhtiön Facebook- ja Instagram-alustat valvovat omien yhteisönormiensä noudattamista. Alustojen käyttäjät voivat myös asetuksia muokkaamalla osin vaikuttaa omissa uutisvirroissaan esiin nouseviin aiheisiin. Tässä luvussa kuitenkin tarkoitan portinvartijuudella sitä, että joku muistityöprosessissa mukana oleva päättää kenen muistitieto nostetaan esiin.

⁸⁴¹ Hyyryläinen 2018, 34, 66–68, 70–71, 76–77; Hyyryläinen 2021, 238–241.

⁸⁴² Paula Kiviluoma keräsi tietoja karjalaisuuteen liittyvistä Facebook-ryhmistä *Karjala*-lehden ryhmään. 11.5.2022 ryhmien nimiä oli yli 280. Ks. Kiviluoma, Paula (2022). *Karjala-ryhmiä*. *Karjala-lehden Facebook-sivu* 2022. Saatavilla: <https://www.facebook.com/Karjala-lehti-131970966820738/>. Luettu 5.9.2022; Kaikkien ryhmien nimiä ei ole mahdollista kerätä, sillä osa saattaa olla salattuja, jolloin niitä ei löydy hakutoiminnolla. Tällaisia ryhmiä saattavat olla esimerkiksi sukuryhmät, joihin kuuluvat vain tietyn suvun jäsenet.

⁸⁴³ Ks. mm. Ilmolahti, Oona ym. (2021). Biteillä maalatut omakuvat urbanisoituneessa Karjalassa. *Historiallinen Aikakauskirja*, 119 (1), 51–65.

⁸⁴⁴ Viipuri, rakennusten historia ja nykytila (Facebook-ryhmä). Saatavilla: <https://www.facebook.com/groups/389321454885622/>. Luettu 19.10.2022.

zet Nuoret Suomes ja Karjalainen Nuorisoliitto⁸⁴⁵ ja eri aikatasoja yhdistävästä ryhmästä Viipuri-ryhmä.⁸⁴⁶

Historiapainotteisia Facebook-ryhmiä voidaan perustaa erilaisten teemojen ympärille. Historioitsija Robin Ekelund on tutkinut menneisyyteen katsovia ja menneitä muistelevia Facebook-ryhmiä. Ne on luotu siksi, että tiettyjä menneisyyden kohtia voitaisiin muistella yhdessä. Ekelund katsoi tutkimuksessaan menneisyyteen keskittyvillä Facebook-ryhmillä olevan myönteinen, jopa nostalginen, suhde historiaan.⁸⁴⁷ Tutkimieni Facebookin karjalaisryhmien lähtökohtana on usein traumaattinen kokemus – pakotettu siirtolaisuus ja kodin, kotiseudun sekä ihmishenkien menetyks.⁸⁴⁸ Niitä ei silloin voi verrata esimerkiksi Iloinen 1960-luku -teemaisiin ryhmiin.

Esimerkkinä Facebookin *Viipuri, rakennusten historia ja nykytila* -ryhmä rakentuu paljon valokuvien ja niitä koskevien keskustelujen ympärille. Valokuvat toimivat keskustelun herättäjinä ja niiden avulla jäsenet käyvät vuoropuhelua menneisyyden kanssa. Valokuviin sisältyy monenlaista tietoa. Niitä voi lähestyä historiallisesta näkökulmasta, esimerkiksi valokuvaajan henkilöhistoriasta tai kuvan ottohetken ja kuvauskohteen kautta. Kuvan ottamisen jälkeen se väistämättä kuvaa menneisyyteen sijoittuvaa maisemaa tai tapahtumaa, jota tarkastellaan nykyhetkestä käsin. Kuvia voidaan käyttää välineenä muistamisessa, muistelussa ja muistityössä, kun halutaan nostaa esiin muistoja liittyen kuvan sisältöön, ajankohtaan tai valokuvaajaan. Se voi toimia muistin välineenä.⁸⁴⁹

Valokuvat voivat herättää myös muistoja ja spontaaneja reaktioita. Historioitsija Antti Häkkinen kirjoittaa reaktioiden kohdistuvan muistiin liittyvien fyysisten paikkojen lisäksi tapahtumiin ja tilanteisiin. Esimerkiksi maisemat toimivat menneen herättäjinä ja auttavat muistelijaa fo-

⁸⁴⁵ Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Suomessa (Facebook-ryhmä). Saatavilla: <https://www.facebook.com/Karjalazet/>. Luettu 5.9.2022; Karjalainen Nuorisoliitto (Facebook-ryhmä). Saatavilla: <https://fi-fi.facebook.com/karjalainennuorisoliitto/>. Luettu 19.10.2022.

⁸⁴⁶ Viipuri (Facebook-ryhmä). Saatavilla: <https://www.facebook.com/groups/480696219010622/>. Luettu 19.10.2022.

⁸⁴⁷ Ekelund 2022, 66, 72.

⁸⁴⁸ Hyyryläinen 2018; Hyyryläinen 2021, 238–241.

⁸⁴⁹ Savolainen 2022, 201.

Kuva 1 (vas.). Viipurin Talikkalan lastenkoti 1930-luvun vaiheilla. Kuvaaja tuntematon. Kuva: Juha Lankisen kokoelma, Lappeenrannan museot; Kuva 2 (oik.). Rakennus, jossa sijaitsi Viipurin Talikkalan lastenkoti 1920–1930-luvuilla, kuvattuna 2000-luvulla. Kuvaaja Leo Nevalainen. Kuva: Leo Nevalaisen perhealbumi.

kusoimaan muistia.⁸⁵⁰ Tämä näkyy tässä yhteydessä niin, että Facebook-ryhmässä julkaistun valokuvan miljöön henkilöineen herättää muistoja eräässä ryhmän jäsenessä. Vaikka valokuva ei itsessään ole muistelua varten läsnä konkreettisenä esineenä, se on saatavilla ja tarkasteltavissa digitaalisessa ympäristössä.

Viipuri, rakennusten historia ja nykytila -ryhmässä on huomattavissa erilaisia aikakerrostumia. Ensimmäinen kerros liittyy Tiiliuuninkatu 2:ssa sijainneeseen rakennukseen, jossa toimi Viipurin kaupungin Talikkalan lastenkoti. Aikakerrostumat näkyvät selvästi 20.1.2019 aloitetussa keskustelussa. Ryhmän ylläpitäjä Leo Nevalainen on kirjoittanut lataamansa kuvan yhteyteen: ”Talikkalan lastenkoti. Tiiliuuninkatu 2. Paavo Uotilan suunnittelema rakennus valmistui v. 1927. Kuvälähde?”

Kuvan 1 myötä lukija ja katsoja sukeltaa ensin vuodesta 2019 aina 1900-luvun alkuvuosikymmenille. Mustavalkoisessa kuvassa näkyy uudenkarhea rakennus sitä reunustavine puineen. Kuvanottohetkellä pihalla eikä kadulla näy ihmisiä eikä kulkuneuvoja. Talon ympärillä ei näytä olevan muita rakennuksia.

Kuvassa 2 siirrytään ajassa tälle vuosituhannelle. Nevalaisen itse ottamassa värikuvassa rakennus on tunnistettavissa, vaikka sen ympäristö on muuttunut. Puiden ja aitojen tilalla on eri korkuisia pensaita. Talon edustalla on hiekkakenttä, jota käytettäneen parkkipaikkana. Kuvassa on mukana auto sekä ympäröiviä taloja. Kahdessa ensimmäisessä kuvassa näkee myös Viipurin kaupunkikuvan muutoksen kyseisellä alueella.

⁸⁵⁰ Häkkinen 2022, 328; Vanhojen valokuvien aiheuttamasta tunnekokemuksesta ks. Matila, Tuuli (2023). Suomalaiset siirtolaiset Pohjois-Amerikassa: Valokuvat ja empatia siltana nykyisyyteen. *Ennen ja nyt*, 23 (1), 75.

Kuva 3. Lasten kahluuallas Viipurin Talikkalan lastenkodin edessä 1937–1938. Kuvaaja Jalmari Lankinen. Kuva: Juha Lankisen kokoelma, Lappeenrannan museot.

Kuvan 3 mukana lukija ja katsoja palaa takaisin 1930-luvun Viipuriin ennen sotia. Kyseessä on historiallinen tilannekuva 1930-luvun lopulta lastenkodin edessä olevasta kahluualtaasta. Edellisistä kuvista poiketen siinä näkyy ihmisiä. On kesä ja ilmeisen lämmin ja aurinkoinen sää. Kuvassa on aikuisia ja lapsia kesävaatteissa. Osa lapsista kahlaa matalassa altaassa, johon lasketaan vettä ankkaa muistuttavasta suihkulaitteesta.⁸⁵¹ Talon sivustalla näkyy katos ja viereisen kadun toisella puolella mansardikattoinen omakotitalo. Taustalla on puita ja kauempana häämöttää talon katto.

Kuva lapsista ja kesäpäivästä toimii proteesin muistin välittäjänä. Katselijalla on omiin elämäkokemuksiinsa perustuvaa tietoa, jonka avulla kuvaa voi tulkita: katselija voi aistia lämpimän ilman, suihkulaitteen kylmän veden, kuulla lasten äänet, veden solinan ja haistaa kenties lähistön kasvillisuuden tuoksun.⁸⁵²

⁸⁵¹ Meurman 1977, 98.

⁸⁵² Matila, Tuuli (2023). Suomalaiset siirtolaiset Pohjois-Amerikassa: Valokuvat ja empatia siltana nykyisyyteen. *Ennen ja nyt*, 23 (1), 75, 78, 84.

Facebook-keskusteluun liitetty kuva 3 lasten kahluualtaasta tuo mukaan ulottuvuuden, joka on tunnistettavissa historiaan liittyvistä muistakin Facebook-ryhmistä. Keskustelun aikana tapahtuu tunnistavaa lähilukua. Ryhmän jäsenet yrittävät yhdessä tunnistaa tai tunnistavat sattumalta valokuvissa olevia henkilöitä, ympäristöjä ja asiayhteyksiä. Valokuva on kirvoittanut kuusi kommenttia. Ensin eräs ryhmän jäsenistä, Hanneli Janatuinen, liitti kommenttiketjuun linkin Finnaan, josta kuva löytyy.⁸⁵³ Toinen jäsen, Martti Huttunen, kirjoitti seuraavaksi: "Voi kylläpä olisi kiva saada tuo kuva. En onnistu siirtämään sitä Safari-ohjelmaani." Tämän jälkeen Janatuinen jakaa toisen linkin ja kertoo sen yhteydessä ohjeistuksen kuvaajan nimen ja valokuvan lähteen mainitsemiseksi. Huttunen kiittää myöhemmin ohjeesta ja kertoo onnistuneensa.

Lastenkoti-teemaan saakka keskustelussa on jaettu valokuvia tai linkkejä löytöpaikkoihin, tarinoita niihin liittyen ja toiveita kuvan saamisesta omalle koneelle. Seuraavat kommentit ja tunnistava lähiluku muuttavat keskustelun luonnetta neutraalista ja yleisestä tiedonvaihdosta henkilökohtaiselle tasolle kohdistamalla huomion yksityiskohtaan. Timo Malmi kommentoi seuraavasti tarkoittaen aiemmin kommentoinutta Martti Huttusta: "Mutta siellähän on Martti!" Huttunen vastaa: "Siltä vahvasti näyttää." Kun aiemmin anonyymi valokuvan henkilö saa nimen, kuva ja tilanne saavat syvyyttä. Kuvasta välittyvä kesäinen tunnelma muuttuu, kun Martti Huttunen, tuolloin 85-vuotias ryhmän jäsen,⁸⁵⁴ kertoo olevansa kuvassa etualalla kahlaava pieni poika. Katsoja ja lukija kiinnittyvät kuvaan eri tavoin, myös henkilökohtaisella tasolla, kun kuvan henkilö nimetään. Keskustelun lukeminen vaikuttaa kuvan tulkintaan. Aiemmin katse kenties kohdistui kuvan eri osa-alueisiin, kuten lapsiin, aikuisiin, rakennukseen tai ympäristöön, mutta keskustelun myötä kuva avautuu tulkinnalle uudella tasolla. Keskiöön nousee kuvassa kahlaava tuttu poika, joka on tullut vilvoittelemaan kahluualtaaseen lastenkodin pihalle. Tunnistava lähiluku luo merkitysulottuvuuden, jota ei ollut ennen valokuvassa esiintyvän henkilön nimeämistä.

Vuonna 2019 Martti Huttunen ei kuitenkaan kerro muistoaan juuri tuosta päivästä, vaan kuvan maisema viekin hänet ajassa eteenpäin sotaan ja evakkouteen liittyvään muistoon. Hän sanoittaa kuvaan ja talvisodan alkamiseen liittyvät muistonsa ja kokemuksensa näin: "Juuri tuosta lastentarhan pihasta juoksin 30.11.1939 ensimmäisten pommikoneiden alta Koljosen lei-

⁸⁵³ Linkki ei enää toiminut joulukuussa 2022.

⁸⁵⁴ Huttunen 2019.

pomoon, joka oli lähellä osoitteessa Tiiliuuninkatu 6. Omistajat olivat kummejani.” Valokuva yhdisti nykyisyyden kommentointihetken ja menneisyyden kuvan ottamisen hetken miljöineen. Vaikka itse kuvaan on taltioituna yksittäinen ja ainutlaatuinen hetki, Huttusen kommentti laajentaa näkymän isompaan yhteiskunnalliseen mittakaavaan, talvisodan ensimmäisenä päivänä tapahtuneeseen Neuvostoliiton hyökkäykseen. Kommenttiin itseensä sisältyy kerrottujen tapahtumien vaikutukset lapsen elämässä sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Ajanjakson pituutta korostaa, että Huttusen oma muisto kerrottiin noin 80 vuotta kuvatus tapahtuman jälkeen.

Valokuvan herättämä muisto yhdistää eri aikatasot sekä niiden lisäksi henkilökohtaisen ja yhteiskunnallisen tason. Leo Nevalaisen julkaisemien kuvien ja Martti Huttusen kommentin moniulotteinen yhdistelmä kuvaa Facebook-ryhmän mahdollistamaa tilaa, johon keskusteluun osallistujat voivat jokainen lisätä uuden ulottuvuuden. Ajallinen ulottuvuus näkyy myös katseessa menneisyyteen: ryhmän jäsenet tuntevat kuvan historiallisen kontekstin ja tietävät, että Neuvostoliiton hyökkäykseen ei ollut enää kovin pitkä aika. Huttusen kertomuksen myötä katsojat myös tietävät, mitä eräälle kuvan lapsista silloin tapahtui. Aistikokemusten rinnalle on valokuvan välityksellä tullut myös tunnetason kokemus, myötätunto.⁸⁵⁵ Katsoja tietää, että valokuvaamisen jälkeen talvi- ja jatkosota muuttivat sekä kuvan henkilöiden elämää että ympäristöä peruuttamattomasti, ja hän ymmärtää katsovansa kuvan henkilöitä ajallisten kerrostumien lävitse.⁸⁵⁶

Esimerkki 2: Nykyisyys ja tulevaisuus

Edellä esitetyssä esimerkissä ajallinen painopiste oli menneisyydessä nykyisyyden kautta. Tässä toisessa esimerkissä myös tulevaisuus on mukana julkaisijan toiminnan ja päämäärän kautta. Karjalankieliset nuoret aktivistit hyödyntävät sellaisia sosiaalisen median⁸⁵⁷ kanavia, joita myös

⁸⁵⁵ Matila, Tuuli (2023). Suomalaiset siirtolaiset Pohjois-Amerikassa: Valokuvat ja empatia siltana nykyisyyteen. *Ennen ja nyt*, 23 (1), 85.

⁸⁵⁶ Mm. Barthes 1981, 107; Matila, Tuuli (2023). Suomalaiset siirtolaiset Pohjois-Amerikassa: Valokuvat ja empatia siltana nykyisyyteen. *Ennen ja nyt*, 23 (1), 84.

⁸⁵⁷ Karjalankielinen aktivisti Maura Häkki on julkaissut satoja TikTok-videoita. Niissä hän kertoo karjalaisuudestaan livviksi. Kangas, Laura & Heikki Haapalainen (2020). ”Olisit nyt jo hiljaa”. Yle, 21.3.2020. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11262238>. Luettu 21.10.2022; Karjalazet Nuoret Suomes -yhdistyksestä ks. myös Selin, Sinikka ym. (2023). ”Syrjitty vähemmistö”: Karjalaisnuorten aktivismi. *Historiallinen Aikakauskirja*, 121 (1), 4–17.

Kuva 4 (vas.). #argifotoloikarjalakse -hashtagin laatijan ottama kuva tilanteesta, jossa hän kertoi omasta Instagram-tilistään Itä-Suomen yliopiston karjalan kielen käännösseminaarin opiskelijoille. Kuva: Yksityiskokoelma; Kuva 5 (oik.) Kazviloinke-käyttäjätilin kuva, jossa hän esitteli vegaaniruokavalioon soveltuvia raaka-aineita, joista hän leipoi ystäviensä kanssa karjalaisia piirakoita. Kuva: Yksityiskokoelma.

muut nuoret käyttävät eniten.⁸⁵⁸ Eräs heistä julkaisee valokuvia, joiden yhteyteen hän kirjoittaa karjalan kielellä suomenkielisen sanaston⁸⁵⁹ kanssa. Hän alkoi opetella isovanhempiansa kieltä joitakin vuosia sitten. Samaan aikaan hän alkoi julkaista Instagramissa valokuvia arjestaan hashtagilla #argifotoloikarjalakse ja kirjoitti kuvan oheen tekstin livviksi eli karjalan kielen murteella, jota hänen sukunsa puhuu ja käyttää.⁸⁶⁰

Lokakuussa 2019 kyseinen julkaisija kuvaili ajatuksiaan omasta kieli- ja kulttuuriaktivismistaan kuvan yhteydessä seuraavasti: "...Duumin tämä

⁸⁵⁸ Vuonna 2022 ikäryhmässä 16–24-vuotiaat Facebookia käytti päivittäin 30 %, Instagramia 59 % ja TikTokia 53 %. Ikäryhmässä 25–34-vuotiaat vastaavat luvut ovat 56 %, 57 % ja 26 %; Pönkä, Harto (2022). Sosiaalisen median katsaus 07/2022. Somepalvelujen käyttö kaikkiaan eri ikäryhmillä 2022, 5. Saatavilla: <https://harto.wordpress.com/sosiaalisen-median-tilastoja/>. Luettu 21.10.2022.

⁸⁵⁹ Tämän kuvan yhteydessä oli sanasto: kerale – mukaan, ellendia – ymmärtää, opastua – opiskella, hos – vaikka ja kiinnittää mielidy – kiinnostaa. Sen yhteyteen oli liitetty hashtagit #argifotoloikarjalakse, #karjalakse ja #karjalažustänpäi. #agrifotoloikarjalakse -hashtagin laatijan Instagram-julkaisu 3.10.2022. Luettu 3.8.2023.

⁸⁶⁰ #argifotoloikarjalakse -hashtagin laatijan Instagram-julkaisu 21.9.2019. Luettu 8.8.2023; Karjalan kielen murteista enemmän Kotimaisten kielten keskus (2015). Karjala. Saatavilla: <https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/karjala>. Luettu 28.8.2023.

on yksi minulle sobii karjala-aktivismun muodo, da samoiten opastun karjalan kieleh.⁸⁶¹ Kuva 4⁸⁶² on otettu lokakuussa vuonna 2022. Pöydällä on kaksi tietokonetta. Kuvan yhteydessä on teksti:

Paras dielo tänäpäi! Minuu pyyvettih kerale @uniuef Karjalan kielen kiännössemimuaran luvendol pagizemah täh minun Instagramah näh. Olen ylen hyväs mieles nygöi, passibo gu sain tulla.

On muga hyvä da tärgei dielo što on moizii kursuloi. Avoi gu oliz in ičehgi jo sygyzyl 2013 Jovensuus ellendänyh minun oman karjalazuon, toinah olizin minägi sit opastanuh karjalua. En hedi ottanuh nennii kursuloi hos net minun mielädy kiinnitetthgi, da sit Japanin-vaihtovuvven jälles en ni enämbi mennyh Jovensuuh gu piäzingi Tampereen yliopistoh opastumah suomen kieleh.

*Tet opastujat Karjalan kielen kursuloi, oletto moloččat gu opastutto!*⁸⁶³

Hän levittää Instagram-tilillään tietoa karjalan kielestä ja omasta kulttuuristaan ja siitä, kuinka ne sisältyvät hänen jokapäiväiseen elämäänsä. Kuvaan sisältyy ajallista kerroksellisuutta. Menneisyys sisältyy olennaisesti kuvaan, sillä ilman hänen sukunsa historiaa hänellä ei olisi samanlaisia motiivia julkaista kuvaa. Menneisyys on pohja, jolle hän on rakentanut nykyisyyden ja tulevaisuuden aikatasot. Kuvassa on mukana nykyisyys, ja sanaston mukaan liittämiseen sisältyy tulevaisuus, sillä sanaston ja kielen tuntemus lisäävät tietoutta karjalan kielestä ja sen asemasta.

⁸⁶¹ #argifotoloikarjalakse -hashtagin laatijan kommentti Instagram-julkaisussa 10.10.2019. Luettu 3.8.2023.

⁸⁶² #argifotoloikarjalakse -hashtagin laatijan Instagram-julkaisu 3.10.2022. Luettu 3.8.2023.

⁸⁶³ "Paras juttu tänään! Mut pyydettiin @uniuef karjalan kielen käännösseminaarin luennolle puhumaan tästä instatilistäni. Nyt on hyvä mieli, kiitos kun sain tulla. Tällaiset kurssit ovat tosi hyvä ja tärkeä juttu. Voi kun olisin itsekin jo syksyllä 2013 Joensuussa tajunnut oman karjalaisuuteni, ehkä sitten minäkin olisin opiskellut karjalaa. En heti ottanut niitä kursseja vaikka ne kiinnostivatkin, ja sitten Japanin-vaihtovuoden jälkeen en enää mennytäkään Joensuuhun kun pääsin Tampereen yliopistoon suomea opiskelemaan. Te opiskelijat karjalan kielen kurseilla, olette huippuja kun opiskelette!" Kirjoittaja on itse muotoillut tekstinsä suomen kielelle 3.8.2023.

Myös kuvan konteksti on tulevaisuuteen suuntaava, sillä tilanteessa on mukana Itä-Suomen yliopiston karjalan kielen kääntämisen opiskelijat opettajineen. Samalla tilin seuraajat saavat tietää, että on mahdollista opiskella yliopistotasolla karjalan kielen kääntämistä. Kuvan julkaisija tekee ruohonjuuritasolla työtä karjalan kielen elvyttämiseksi ja Itä-Suomen yliopisto institutionaalisella tasolla. Tulevaisuus sisältää päämäärän eli aktivismin ja toiminnan kohteen – uhanalaisen kielen ja kulttuurin voimaannuttamisen. Karjalan kielen opettaminen kielestä ja kulttuurista kiinnostuneille on elementti, jolla hän rakentaa siltaa menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välille käyttäen työvälineenään sosiaalista mediaa.

Kuvassa 5⁸⁶⁴ näkyy kaksi koria, joista pärekoriin on pakattu leivontatarvikkeita. Korit ovat puisella tasolla ikkunan edessä. Ikkunasta näkyy ruohoa, puita ja pensaita. Kazviloinke-tilin omistaja on kirjoittanut valokuvan yhteyteen aikovansa viettää ystäviensä kanssa vapaa-aikaa. Kuvan yhteydessä on teksti:

*Tänäpäin luajimma eriluaduzie karjalazie piiraidu ystävien kel. Hyö ollah veganat, sentäh kagrumaido. Kuvas miun vakka kus kai tarbehelline.*⁸⁶⁵

Tilin omistaja kertoo leipovansa karjalaisia piirakoita ystäviensä kanssa. Ystävät noudattavat vegaanista ruokavaliota, joka ei sisällä eläinperäisiä ainesosia. Tämän vuoksi leivontatarvikkeissa on mukana kauramaitoa. Tekstin mukaan liitetty hashtag #karjalazustänäpäi viittaa nykypäivän karjalaisuuteen. #karjalazustänäpäi ohjaa Instagramissa kyseisellä hashtagilla haun tekevän eri julkaisuihin, jotka välittävät tietoa nykypäivän karjalaisuudesta, karjalaisista nuorista ja karjalankielisestä yhteisöstä. Itä-Suomen yliopiston hallinnoiman karjalan kielen elvytyshankkeen nettisivuilla on oma sivu otsikolla Karjalazus tänäpäi. Sivulla sanotaan, että sanaparin käyttäminen kertoo, että "karjalaisuus on elävää ja kehittyvää, ja se vaikuttaa ihmisten elämässä juuri tänään, ei ainoastaan historiassa

⁸⁶⁴ Kazviloinke-tilin pitäjän karjalankielinen Instagram-julkaisu 18.12.2021. Luettu 3.8.2023.

⁸⁶⁵ "Tänään teimme erilaisia karjalaisia piirakoita ystävien kanssa. He ovat vegaaneja, siksi kauramaito. Kuvassa korini, jossa kaikki tarpeellinen". Kirjoittaja on pyynnöstä suomentanut tekstin 3.8.2023. Kuvan yhteydessä on hashtagit #karjalazustänäpäi, #karjalanpiirakka, #karjalankieli ja #karjala.

ja arkistoissa”.⁸⁶⁶ Kazviloinke-tilin kuvassa yhdistyvät karjalaisuuden yhdeksi symboliksi⁸⁶⁷ nostettu karjalaisten piirakoiden leivonta ja vegaaninen ruokavalio. Perinneleivonnan yhteydessä ystäville välittyä kulttuurista tietoa karjalaisuudesta. Menneisyydessä eteenpäin siirretty tieto jälleen siirtyy nykyisyydessä saman sukupolven sisällä. Kuva teksteineen suuntautuu tulevaisuuteen lisäämällä tietoutta karjalankielisestä yhteisöstä.

Johtopäätelmät

Tässä luvussa olen tarkastellut siirtokarjalaisten tekemää kulttuurista muistityötä ennen sosiaalisen median käyttöönottoa ja sen jälkeen. Aloitin kulttuurisen muistityön määrittelyllä, sillä mielestäni se terminä kuvaa hyvin karjalaisten tekemää päämäärätietoista ja tulevaisuuteen suuntaavaa perinteensiirtotyötä talvi- ja jatkosodan jälkeen. Rauhan tultua perustetuilla karjalaisseuroilla ja -yhdistyksillä oli merkittävä rooli muun muassa pitäjien historiikkien kokoamisessa. Myös viralliset muistiorganisaatiot, kuten museot ja yliopistot, työskentelivät aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön tallentamiseksi.

Karjalaiset hyödyntävät muistityössään internetin ja sosiaalisen median tarjoamia mahdollisuuksia sekä yksilö- että yhdistystasolla. Karjalaisten muistoja tallennetaan tekstinä, äänitallenteina ja visuaalisina aineistoina nettiin: tilaan, jonka voi tavoittaa päätelaitteella ajasta ja paikasta riippumatta. Tallennettujen aineistojen sisällöllinen aikajana ulottuu historiasta nykypäivään, mutta päämäärä on tulevaisuudessa – muistityötä tehdään paitsi nykysukupolville, etenkin tuleville karjalaisukupolville.

Sosiaalisen median hyödyntäminen on vaikuttanut muistityön kehykseen, eli siihen, missä, miten ja kuka on tehnyt karjalaisten muistia julkiseksi ja nostanut sitä näkyväksi. Sosiaalinen media on tarjonnut mahdollisuuden tuoda oma tai suvun muistitieto esiin ilman välikäsiä, jotka valikoivat mikä, millainen ja kenen muistitieto pääsee esille. Tämä tarjoaa

⁸⁶⁶ Karjalan kielen elvytyshanke (2022). Karjalažus tänäpäi. Saatavilla: <https://blogs.uef.fi/karjalanelvytytys/karjalazus-tanapai/>. Luettu 3.8.2023; Sivulla on linkkejä muun muassa perhe- ja sateenkaarisanastoon livvinkarjalaksi ja yhteiskunnallista sanastoa sekä vienan- että eteläkarjalaksi.

⁸⁶⁷ Karjalaisiksi nostetuista symboleista karjalaisorganisaatioiden Karjalan Liiton ja Karjalaisen Nuorisoliiton someviestinnässä ks. Hyyryläinen 2018, 22, 27–28, 30, 38, 66, 75.

karjalaisvähemmistöille, kuten karjalankielisille karjalaisille, mahdollisuuden päästä suoraan julkiselle alueelle.

Facebook ja Instagram tarjoavat keskenään erilaiset alustat keskustelulle ja tiedonvälitykselle. Facebookin karjalaisryhmissä muistot ja muistelu ovat vahvemmin esillä, samoin valokuvien henkilöiden sekä ympäristöjen tunnistaminen ja nimeäminen. Valokuvien ja kertomusten kautta tapahtuva yhteyden löytäminen menneisyyteen antaa tilaisuuden jakaa omia tai suvun kokemuksia. Instagram puolestaan toimii vahvasti visuaaliselta pohjalta, ja julkaisun tekstin määrä on rajattu. Nuorten suosimana alustana se tavoittaa samanikäisiä. Karjalankielisen yhteisön nuoret käyttävät sitä tiedon välittämisen ja vaikuttamisen kanavana julkaisemalla valokuvia arjestaan ja sanoittamalla niiden sisällön karjalaksi.

Digikunnaat ja henkilökohtainen toimijuus on nostanut esiin muistitiedosta kohoavia ääniä suodatetun ja kontrolloidun muistitiedon rinnalle. Karjalaiset hyödyntävät kulttuurisessa muistityössään erilaisia teknologisia välineitä, väyliä ja mahdollisuuksia, ja se puolestaan tekee tilaa ja antaa näkyvyyttä entistä laajemmalle karjalaiselle muistivarannolle.

Lähteet

Painamattomat lähteet:

Marselis, Randi 2022: Colourizing the Past – Shared memory work in digital contact zones. Esitelmä 9.8.2022 Nordiska Historikermötet -konferenssissa.

Verkkolähteet:

#argifotoloikarjalakse -hashtagin laatijan Instagram-julkaisu 21.9.2019. Luettu 8.8.2023.

#argifotoloikarjalakse -hashtagin laatijan Instagram-julkaisu 3.10.2022 ja sen kommentit. Luettu 3.8.2023.

Helsinginseudun Soanlahtelaiset (2020). Helsinginseudun Soanlahtelaiset. Saatavilla: <https://www.karjalanliitto.fi/karjalan-liitto/jasenyhteisot/pitajaseurat/helsinginseudun-soanlahtelaiset-ry.html>. Luettu 11.10.2022.

Kangas, Laura & Heikki Haapalainen (2020). "Olisit nyt jo hiljaa". Yleisradio, 21.3.2020. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11262238>. Luettu 21.10.2022.

Karjalainen Nuorisoliitto (Facebook-sivu). Saatavilla: <https://fi-fi.facebook.com/karjalainennuorisoliitto/>. Luettu 19.10.2022.

Karjalan kielen elvytyshanke (2022). Karjalažus tänäpäi. Saatavilla: <https://blogs.uef.fi/karjalanelvytyshanke/karjalazus-tanapai/>. Luettu 3.8.2023.

Karjalan Liitto ry. (2022a). Karjalan Liiton historia. Saatavilla: <https://www.karjalanliitto.fi/karjalan-liitto/karjalan-liiton-historia.html>. Luettu 11.10.2022.

Karjalan Liitto ry. (2022b). Karjalan Liiton toiminta. Saatavilla: <https://www.karjalanliitto.fi/karjalan-liitto/karjalan-liiton-toiminta.html>. Luettu 11.10.2022.

Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša (Facebook-sivu). Saatavilla: <https://www.facebook.com/Karjalazet/>. Luettu 5.9.2022.

Kazviloinke-tilin pitäjän karjalankielinen Instagram-julkaisu 18.12.2021. Luettu 3.8.2023.

Kiviluoma, Paula (2022). Karjala-ryhmiä. Karjala-lehden Facebook-sivu. Saatavilla: <https://www.facebook.com/Karjala-lehti-131970966820738/>. Luettu 5.9.2022.

Koskinen, Sari & Suomen käsityön museo (2019). Käspaikkojen kauneutta. Blogikirjoitus 16.5.2019. Saatavilla: <https://www.craftmuseum.fi/blogit/suomen-kasityon-museon-blogi/kaspaikkojen-kauneutta>. Luettu 14.11.2022.

Kotimaisten kielten keskus (2015). Karjala. Saatavilla: <https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/karjala>. Luettu 28.8.2023.

Mäenpää, Emilia (2021). Sodasta, valokuvista ja muistamisesta. Wihurin rahasto 2021. Saatavilla: <https://wihurinrahasto.fi/media-arkisto/sodasta-valokuvista-ja-muistamisesta/>. Luettu 12.10.2022.

Pönkä, Harto (2022). Sosiaalisen median katsaus 07/2022. Somepalvelujen käyttö kaikkiaan eri ikäryhmillä 2022, 5. Saatavilla: <https://harto.wordpress.com/sosiaalisen-median-tilastoja/>. Luettu 21.10.2022.

Rautalaisten pitäjäseura (2018). Saatavilla: www.rautu.fi. Luettu 11.10.2022.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (2024). Perinteen ja nykykulttuurin kokoelma. Saatavilla: <https://www.finlit.fi/arkisto/perinteen-ja-nykykulttuurin-kokoelma/>. Luettu 14.6.2024.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (2022). Tekstiaineistot <https://www.finlit.fi/fi/arkisto/perinteen-ja-nykykulttuurin-arkistoaineistot/tekstiaineistot>. Luettu 11.10.2022.

Tietoarkisto (2024). Tunnisteellisuus ja anonymisointi. Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/tunnisteellisuus-ja-anonymisointi/#tunnisteellisten-aineistojen-kasittely>. Luettu 13.6.2024.

Viihuri (Facebook-ryhmä). Saatavilla: <https://www.facebook.com/groups/480696219010622/>. Luettu 19.10.2022.

Viihuri, rakennusten historia ja nykytila (Facebook-ryhmä). Saatavilla: <https://www.facebook.com/groups/389321454885622/>. Luettu 19.10.2022.

Tiedonannot:

Huttunen, Martti 2019. Puhelinkeskustelu kirjoittajan kanssa 11.11.2019.

Kirjallisuus:

Andersson, Kerstin (2019). Digital Diasporas: An overview of the research areas of migration and new media through a narrative literature review. *Human Technology*, 15 (2), 142–180. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.17011/ht/urn.201906123154>

Barthes, Roland (1981). *Camera Lucida: Reflections on Photography*. New York: Hill and Wang.

Edwards, Elizabeth (2003). Talking visual histories: Introduction. Teoksessa L. Peers & A. K. Brown (toim.), *Museums and source communities: A Routledge Reader*. London: Routledge, 84–92.

Ekelund, Robin (2022). Instant memories? Reflections on the Connective Turn and Digital Memory Practices within Retrospective Facebook Groups. Teoksessa Joakim Glaser, Julia Håkansson, Martin Lund & Emma Lundin (toim.), *Cross-sections. Historical Perspectives from Malmö University*. Lund: MediaTryck, 65–82.

Gradén, Lizette, Tom O'Dell & Tok Thompson (2021). Heritagelore and an Introduction to the Thematic Issue on Culture and Heritage under Construction. *Ethnologia Europaea*, 51 (1), 4–22. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.16995/ee.4373>

Haug, Frigga (2008). Memory Work. *Australian Feminist Studies*, 23 (58), 537–541. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.1080/08164640802433498>

Honko, Lauri (1990). Folkloreprosessi. *Sananjalka*, 32 (1), 93–122. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.30673/sja.86527>

Hoskins, Andrew (2017). The Restless Past: An Introduction to Digital Memory and Media. Teoksessa Andrew Hoskins (toim.), *Digital Memory Studies: Media Pasts in Transition*, 1–24.

Hyyryläinen, Pirja (2018). Digikunnailla. Karjalaisuus Facebook-ilmionä. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/59612>

Hyyryläinen, Pirja (2021). Facebook viipurilaisten muistin paikkana. Teoksessa Satu Grünthal & Kristiina Korjonen-Kuusipuro (toim.), *Diasporan Viipuri – Muistojen kaupunki sotien jälkeen*. Helsinki: Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseura, 238–241. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.47564/vskst.113675>

- Häkkinen, Antti (2022). Paikka, muisti ja elämä. Muistitiedon käyttö historiantutkimuksessa. Teoksessa Ulla Savolainen & Riikka Taavetti (toim.), *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 327–354.
- Ilmolahti, Oona, Maria Lähteenmäki, Sinikka Selin & Anssi Neuvonen (2021). Biteillä maalatut omakuvat urbanisoituneessa Karjalassa. *Historiallinen Aikakauskirja*, 119 (1), 51–65.
- Itonen, Anneli (2013). *Rajan lapset. Identiteettityö Kannaksen evakkojen sukupolvissa*. Tampere: Lapin yliopistokustannus.
- Kivimäki, Ville (2012). Between Defeat and Victory: Finnish memory culture of the Second World War. *Scandinavian Journal of History*, 37 (4), 482–504. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.1080/03468755.2012.680178>
- Kivimäki, Ville, Kirsi-Maria Hytönen, Petri Karonen & Antti Malinen (2021). Sodat ja 1900-luvun suomalaisuudet: Sota kansallisten identiteettien rakentajana ja purkajana. Teoksessa Pirjo Markkola, Marjaana Niemi & Pertti Haapala (toim.), *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000. Osa 2: Yhteisöt ja identiteetit*. Tampere: Vastapaino, 441–472.
- Kivimäki, Ville & Matti Hyvärinen (2022). Forging a master narrative for a nation: Finnish history as a script during the Second World War. *Scandinavian Journal of History*, 47 (1), 83–105. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.1080/03468755.2021.2015430>
- Kokkonen, Outi (1988). *Karjalaisuus Raumalla – karjalaisen kulttuurin sopeutumisen Raumalla*. Rauma: Rauman museo.
- Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen (2017). Muistelun monet muodot – kertomus, kehollisuus ja hiljaisuus paikan tietämisen tapoina. *Elore*, 24 (1), 1–17. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.30666/elore.79278>
- Kuhn, Annette (2010). Memory texts and memory work: Performances of memory in and with visual media. *Memory Studies*, 3 (4), 298–313. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.1177/1750698010370034>
- Landsberg, Alison (2004). *Prosthetic Memory: The Transformation of American Remembrance in the Age of Mass Culture*. New York: Columbia University Press.
- Marselis, Randi & Laura Maria Schütze (2013). `One way to Holland`. Migrant Heritage and Social Media. Teoksessa Kirsten Drotner & Kim Christian Schröder (toim.), *Museum Communication and Social Media: The Connected Museum*. London: Routledge, 75–92.
- Matila, Tuuli (2021). *Seeing the war through a Finnish lens. Representation and Affect in the World War II photographic heritage*. Oulu: Oulun yliopisto. Verkkojulkaisu: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526232799.pdf>
- Matila, Tuuli (2023). Suomalaiset siirtolaiset Pohjois-Amerikassa: Valokuvat ja empatia siltana nykyisyteen. *Ennen ja nyt* 23 (1), 74–89. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.37449/ennenjanyt.120997>
- Meurman, Otto-I. (1977). *Viipurin arkkitehdit*. Helsinki: Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseura.
- Pöysä, Jyrki (2015). *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Ricoeur, Paul (2004). *Memory, History, Forgetting*. Chicago: Chicago University Press.

- Savolainen, Ulla (2022). Muistin ideologiat, välineet ja puitteet. Inkerinsuomalaiset menneisyydet ja muistitieto museonäyttelyssä. Teoksessa Ulla Savolainen & Riikka Taavetti (toim.), *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 186–217.
- Savolainen, Ulla & Riikka Taavetti (2022). Paikanturnisia, eettisiä kysymyksiä ja tulevia suuntia. Teoksessa Ulla Savolainen & Riikka Taavetti (toim.), *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Helsinki: Suomalainen Kirjallisuuden Seura, 10–43.
- Selin, Sinikka, Maria Lähteenmäki, Anssi Neuvonen & Oona Ilmolahti (2023). "Syrjitty vähemmistö": Karjalaisnuorten aktivismi. *Historiallinen Aikakauskirja*, 121 (1), 4–17.
- Taavetti, Riikka (2021). "Jotta meidät muistettaisiin sellaisina kuin elimme": Queerit äänet ja muistitietoarkistojen hiljaisuudet. *SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti*, 15 (1–2), 37–53. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.23980/sqs.112513>
- Vuorinen, Pirjo (2022). Esineistä ilmiöihin. Nykydokumentoinnin juurilla. Teoksessa Helena Lonkila, Jukka Hako & Anna-Maija Halme (toim.), *Maassa, puussa ja ilmassa: Janne Vilkunän juhla-kirja*. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto, 246–257.
- Wertsch, James V. (2017). National Memory and Where to Find It. Teoksessa Brady Wagoner (toim.), *Handbook of Culture and Memory*. New York: Oxford University Press, 259–282. Verkkojulkaisu: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190230814.003.0012>